

Grün László És Mármor Márta Gyerekként

Ez itt én vagyok 4 évesen, mellettem a nővérem. A fénykép hátán ez áll: 'A drága Zeni néninek, Elzának és Bandinak. Szeretettel Márta és Laci.' Az írás édesanyám írása. Márta a nővérem, Laci vagyok én. Zseni néni Veszprémben élt, oda küldhettük neki a fényképet. Valamelyik rokon szerezhette vissza, és úgy maradt meg ez a kép. A fényképész szász volt, nem zsidó. A műterme egy nagy terem volt, nagy ablakkal. Egy álló gépe volt, amibe belenézett. Nem volt reflektora, a külső fényt irányította a személyekre, a függöny huzogatásával módosította a fényt. Tanítottak

minket, mert mindegyik szülő azt akarta, hogy több legyen a gyermeke, mint ami ő volt. Az a gyerek, abban az időben, ahhoz hogy be tudjon illeszkedni a munkakörbe, orvos legyen, ügyvéd vagy szakmunkás legyen, ő jobb kellett legyen, mint a másik -- azért, mert zsidó volt. Ha már egyforma volt a másikkal, akkor természetes, hogy a másikat emelték ki. Így a zsidó jobban kellett gürödjön, kellett tanuljon ahhoz, hogy tudja megállni a helyét ebben a társadalomban. A héderben való tanulás, nem volt egy könnyű dolog. Járt reggel 8-ra iskolába az a gyermek, de héderbe ment reggel 6-ra, tehát fel kellett költeni 5 órakor vagy fél 6-kor. Az, aki tehetősebb volt, mondjuk, beszél magunkról, apám elküldött volna a héderbe, de édesanyám nem engedte, mert olyan girhes voltam és sovány. Inkább fogadtak egy zsidó házi tanítót. Ez egy szegényebb sorsú fiatalember volt, a nevére nem emlékszem. Nem volt pájesze, sem szakálla. Rendes öltözetben, de szegényesen volt felöltözve. Egy fiatal bóher volt. Állása nem volt, nem volt tanítói minősítése sem, de ő mint gyerek, járt 4 vagy 5 évig héderbe, tehát tudott írni-olvasni héberül. Arra megtanított minket is. Jött minden héten kétszer. Megtanított írni-olvasni, és elmagyarázta, hogy melyik ünnep miért van. Mindig untuk, de ő nem verekedett, ha nem figyeltünk. De azért kellett tanulni. Nem a Tórából, hanem az imakönyvből olvastunk egy szöveget. Különben ott volt mellette a fordítás is, majdnem minden imakönyvben van fordítás. Jóformán nem is tudott jól magyarul, de magyarul értekeztünk. Azt hiszem, hogy vagy galíciai, vagy valami lengyel zsidó volt, valahonnan menekült oda. Aztán megtanítottuk magyarul. Az volt a fontos, hogy segítettük az embert, mert mindig úgy volt beállítva a hittanóra, hogy vacsora előtt volt, s akkor ott vacsorázott. Vagy hogyha vasárnap jött, akkor ebéd előtt jött, ezt a szüleim rendezték el, nem ő jött, hogy 'Na, most azért jöttem, mert érzem a káposztaszagot a konyhában'.